

פרשת ויהי בנסוע הארון

מים ראשונים: על "ויהי בנסוע הארון" לאורך ההיסטוריה, כמתואר במקרא ובמדרשים, כבר הרחבנו בדברינו [לגוליו של ארון הברית](#) בפרשה זו בשנה האחרת. הפעם נתמקד בפסוקים של פרשת "ויהי בנסוע הארון" גופא.¹

וְיִהְיֶה בְּנִסְעֵ הָאָרוֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוֹמָה ה' וַיִּפְצוּ אֵיבֵיךָ וַיִּנְסוּ מִשְׁנֵאֵיךָ מִפְּנֵיךָ: וּבְנַחָה יֹאמַר שׁוּבָה ה' רַבְבוֹת אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל: (במדבר י לה-לו).²

מסכת שבת דף קטו עמוד ב – ביו פורענות לפורענות

תנו רבנן: "ויהי בנסוע הארון ויאמר משה" (במדבר י לה) - פרשה זו עשה לה הקב"ה סימניות מלמעלה ולמטה,³ לומר שאין זה מקומה.⁴ רבי אומר: לא מן השם הוא זה, אלא מפני שספר חשוב הוא בפני עצמו.⁵ כמאן אזלא הא דאמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן: "חצבה עמודיה שבעה" (משלי ט א) - אלו שבעה ספרי תורה: כמאן - כרבי.⁶ מאן תנא דפליג עליה דרבי - רבן שמעון בן גמליאל הוא, דתניא: "רבן שמעון בן גמליאל אומר: עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן ותכתב במקומה. ולמה כתבה כאן - כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה". פורענות שנייה מאי היא? - "ויהי העם כמתאוננים" (במדבר יא א).⁷ פורענות ראשונה - "ויסעו מהר ה'" (במדבר י לג); ואמר רבי חמא ברבי חנינא: שסרו מאחרי ה'.⁸ והיכן מקומה? - אמר רב אשי: בדגלים.⁹

ספרי במדבר פסקא פד – אין זה מקומה של פרשה זו

"ויהי בנסוע הארון" - נקוד עליו מלמעלה ומלמטה, מפני שלא היה זה מקומו.¹⁰ רבי אומר: מפני שהוא ספר בעצמו.¹¹ מיכן אמרו: ספר שנמחק ונשתיר בו שמונים וחמש אותיות כפרשת ויהי בנסוע הארון מטמא את

¹ "פרשת ויהי בנסוע הארון"? כן, יש 'פרשה' כזו ובה נתמקד.

² שני פסוקים בלבד מכילה "פרשה קטנה" זו. ושתי מקבילות יש לשני פסוקים אלה בספר תהלים. לפסוק הראשון, בתהלים סח פסוק ב: "יקום אלהים יפוצו איביו וינסו משנאיו מפניו" - פרק הלל בעקבות ניצחון על האויב (כלשון פירוש דעת מקרא). ולפסוק השני, תהלים קלב פסוק ח: "קומה ה' למנוחתך אתה וארון עזך" - הפרק בו מתכנן דוד את הקמת בית המקדש.

³ שני הסימניות הן שתי נ"ן הפוכה גדולה שנכתבות בספר התורה לפני ואחרי שני פסוקים אלה. "נ"ן הפוכין שהן דומין לכ"ף ולר"ש" (פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) במדבר פרשת בהעלותך דף ק עמוד א).

⁴ זו שיטת רבן שמעון בן גמליאל שמוסברת בהרחבה להלן.

⁵ ראה מסכת סופרים פרק ו הלכה א: "הכותב צריך לעשות שיפור בפתיחה של ויהי בנסוע הארון, מלמעלן ומלמטון, שהוא ספר בפני עצמו, ויש אומרים שמקומו בנסיעת דגלים". והמאיר עינינו מהו "שיפור" זה יבורך (צורה של שופר?).

⁶ רבי מייצג את השיטה שבמקור היו שבעה ספרי תורה, לא חמישה. ממשך שיטת רבי הוא בר קפרא תלמידו המובהק ששיטתו מוזכרת במדרש בראשית רבה סד ח אשר משווה את ספרי התורה לבארות שחפר יצחק אבינו: " ... בן קפרא עביד וידבר תלתא ספרים: מן וידבר עד ויהי בנסוע הארון ספר בפני עצמו, מן ויהי בנסוע ודבתריה ספר בפני עצמו, ומן סיפיה דפסקא ועד סופיה דספרא ספר בפני עצמו". ראה גם פירוש המשנה לרמב"ם מסכת ידים פרק ג משנה ה (המשנה עצמה מובאת בהערה 12 להלן): "כלל הוא אצלנו כי פרשת ויהי בנסוע הארון ובנחה יאמר שני הפסוקים יחד הם ספר בפני עצמו. אמרו חכמות נשים בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה אלו שבעה ספרי תורה, ונעשו שבעה כפי שאמרו שמתחילת הספר עד ויהי בנסוע הארון ספר בפני עצמו, ויהי בנסוע ספר בפני עצמו, ומן ויהי העם כמתאוננים עד סוף הספר ספר בפני עצמו, ונמצא מדבר סיני שלשה ספרים, וארבעת החומשין הנשארים הרי שבעה". וכבר זכינו להשלים דף בנושא זה בפרשה זו - [שבעה ספרי תורה](#).

⁷ הפורענות השנייה, זו שלאחר פרשת "ויהי בנסוע הארון" היא ברורה ואפילו כפולה: גם המתאוננים וגם קברות התאוה. שלא לדבר על הפורענויות הנוספות שבאות לאחר מכן בספר במדבר, בראשן: חטא המרגלים. אך מהי הפורענות הראשונה?

⁸ אך דא עקא, שזו עצמה שאלה טובה: איפה כתוב בפרק י שבני ישראל סרו מאחרי ה'? למה בדיוק מתכוון ר' חמא ברבי חנינא? ועדיין הקושיה במקומה עומדת: מהי הפורענות הראשונה שלפני "ויהי בנסוע הארון"?

⁹ אם אין זה מקומה של פרשת "ויהי בנסוע הארון" כאן, היכן הוא מקומה הנכון? במסע הדגלים. ואכן, יכולה הפרשה הקטנה שלנו להיכנס יפה במסע הדגלים. אם לא זה התמציתי שבפרשתנו (פרק י פסוקים יא-כח, אולי לפני פסוק כא), אז ודאי זה המורחב שבפרשת במדבר פרק ב. בין פסוק יז לפסוק יח. שם יכולה פרשתנו להיכנס בשופי. נסו ותווכחו.

¹⁰ "למעלה ולמטה" הכוונה היא לסימניות שיש לפני ואחרי הפרשה, כפי שהערנו לעיל, ולא לניקוד מעל האותיות, עליו דרשנו [בפרשת וישלח בפסוק: "וישקהו"](#). שם הבאנו מקומות נוספים בתורה בהם יש ניקוד מעל האותיות ובכולם, לא נמנה הפסוק שלנו. ראה מסכת סופרים פרק ו הלכה ג שם נמנים כל עשרה המקומות בהם יש ניקוד מעל האותיות בתורה.

¹¹ אבל נראה שאי אפשר לקרוא בספר זה שהרי יש בו רק שני פסוקים וקיימא לן שאין קוראים לעולה פחות משלושה פסוקים (טור אורח חיים סימן קלז).

הידים.¹² ר' שמעון: אומר נקוד עליו מלמעלה ומלמטה מפני שלא היה זה מקומו.¹³ ומה היה ראוי לכתב תחתיו: "ויהי העם כמתאוננים". משל למה הדבר דומה? לבני אדם שאמרו למלך: הנראה שתגיע עמנו אצל מושל עכו. הגיע לעכו הלך לו לצור. הגיע לצור הלך לו לצידון. הגיע לצידון הלך לו לבירי. הגיע לבירי הלך לו לאנטוכיה. הגיע לאנטוכיה, התחילו בני אדם מתרעמים על המלך שנתלבטו על דרך זו. והמלך צריך להתרעם עליהם שבשבילם נתלבט על דרך זו.¹⁴ כך הלכה שכינה בו ביום שלושם ושה מיל כדי שיכנסו ישראל לארץ. התחילו ישראל מתרעמים לפני המקום שנתלבטו על דרך זו, והמקום צריך להתרעם עליהם שבשבילם הילכה שכינה בו ביום שלשים ושה מילין כדי שיכנסו ישראל לארץ.¹⁵

מדרש משלי (בובר) פרשה כו – ספר התורה הרביעי מהשבעה, נגז

"ויהי בנסוע הארון" (במדבר י לה). בין למעלה בין למטה נקוד, רבי אמר: ספר היה בפני עצמו ונגז.¹⁶

רמב"ן במדבר פרק י פסוק לה – מה היא הפורענות הראשונה

"ויהי בנסוע הארון" - עשה לו סימן מלפניו ומלאחריו לומר שאין זה מקומו. ולמה כתב כאן, כדי להפסיק בין פורענות לפורענות, כדאיתא בכל כתבי הקדש (שבת קטז א), לשון רש"י. ולא פירש לנו הרב מה הפורענות הזו שהוצרך להפסיק בה, כי לא נזכר כאן בכתוב פורענות קודם ויהי בנסוע הארון. ולשון הגמרא שם: "פורענות שנייה ויהי העם כמתאוננים (להלן יא א), פורענות ראשונה דכתיב: ויסעו מהר ה' (פסוק לג), ואמר רבי חנינא מלמד שסרו מאחרי ה'". וכתב הרב בפירושו שם, בתוך שלשת ימים למסעם התאו תאוה האספסוף להתרעם על הבשר כדי למרוד בה'. ואלו דברי תימה, שהרי פורענות ויהי העם כמתאוננים כתובה ראשונה ושל תאוה שניה, ושתייהן סמוכות. אולי סבר הרב שנכתבו שלא כסדרן, רמז על הראשונה באמרו "מהר ה' ", כי שמא מעת נוסעם חשבו לעשות כן, והפסיק וכתב את השניה ואחר כך חזר לראשונה. ואין בזה טעם או ריח.¹⁷

אבל ענין המדרש הזה מצאו אותו באגדה, שנסעו מהר סיני בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר. אמרו: שמא ירבה ויתן לנו מצות, וזהו ויסעו מהר ה', שהיה מחשבתם להסיע עצמן משם מפני שהוא הר ה', וזהו פורענות

¹² מסכת ידים פרק ג משנה ה: "ספר שנמחק ונשתייר בו פ"ה אותיות כפרשת ויהי בנסוע הארון מטמא את הידים. מגילה שכתוב בה פ"ה אותיות כפרשת ויהי בנסוע הארון מטמא את הידים". אבל בתוספתא מסכת ידים פרק ב הלכה י יש הבדל בין מגילה (יריעה אחת של ספר תורה) ובין ספר שהוא מספר יריעות (מגילות) מחוברות: "ספר שבלה, אם יכול ללקט הימנו שמונים וחמשה אותיות כפרשת ויהי בנסוע הארון, מטמא את הידים. מגילה שכתוב בה שמונים וחמש אותיות כפרשת ויהי בנסוע הארון אין מטמא את הידים. חבר לה יריעות אחרות היא מטמא את הידים והשאר אין מטמא את הידים". ספר "ויהי בנסוע הארון", אם וכאשר נכתב, היה מגילה אחת. עוד על כתיבת ספר תורה מיריעות, חומשים וקריאה בו, ראה מסכת גיטין ס ע"א. ולגבי להציל ספר תורה שנשתיירו בו שמונים וחמישה אותיות (או גם פחות מכך) מן הדליקה בשבת, ראה דיון בנושא במסכת שבת קטו ע"ב.

¹³ האם נוכל ללמוד מכאן על כתיבת ספר התורה במקור ואח"כ נוסחים שונים ("שלושה ספרים נמצאו בעזרה", ספרי דברים שנו)? האם נוכל לחבר אמירה זו עם השיטות "אין מוקדם ומאוחר בתורה" (דברינו בפרשה זו ובפרשת במדבר) או עם השיטה [תורה מגילה ניתנה](#) (דברינו בפרשת משפטים)? ראה הספר [בעיני אלוהים ואדם](#).

¹⁴ המלך מלווה את נתיניו מעיר לעיר ובכך "פותח להם דלתות" בכל מקום שהם מגיעים אליו ומקל על דרכם. אבל מאידך, גם מאיץ את מסעם ולא נותן להם לנוח וממשיך מתחנה לתחנה. וכל זה במטרה להגיע כמה שיותר מהר ליעד הסופי. אנטוכיה במשל, ארץ ישראל שנמשל. אבל הנתינים לא מעריכים ליווי זה ומתלוננים.

¹⁵ חזרנו לתחילת פרשת בשלח: "וְלֹא נָחַם אֱלֹהִים דָּרָךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרֹב הוּא". אז העם לא היה מוכן לכניסה מיידית לארץ הכרוכה מן הסתם במלחמה, אבל כעת, לאחר מתן תורה, הקמת המשכן, מפקד העם וארגון הדגלים והמחנות, נראה שהכל מוכן ומזומן לכניסה לארץ ואין עוד טעם להשתהות ולחכות. ראה התיאור הסטגוני של מסע הדגלים בסיכום פרשה זו בפירוש דעת מקרא. וכגודל המוכנות והציפייה, גודל האכזבה. זה המסר הקשה של ספר במדבר כולו. פרשת "ויהי בנסוע הארון" נשתלה כאן על מנת לרכך.

¹⁶ מילה אחת "ונגז" מוסיף מדרש מאוחר זה ומשנה את כל התמונה. היה ספר שביעי (רביעי) "בפני עצמו", גדול ורחב, בדומה לספרי התורה האחרים, אלא שהוא נגז ולא נותרה בידינו אלא "פרשה קטנה" זו וצרפיה לספר שלפניו ואחריו וכך נוצר ספר במדבר. למה נגז? מי גזגז אותה? זאת לא נדע. אך נוכל לחזור על כל מה שדרשנו לעיל, על פרשה קטנה זו שהיא ספר בפני עצמו (שיטת רבי לעיל) ואין זה מקומו ועל ההלכה של ספר שנשתיירו בו שמונים וחמש תיבות לענין קדושה (טומאת ידיים) ולהצילו מפני הדליקה, ולקרוא אותם באור חדש.

¹⁷ ידועה מחלוקת רש"י ורמב"ן באשר לכלל "אין מוקדם ומאוחר בתורה". בעוד שאצל רש"י כלל זה הוא אמצעי פרשני לגיטימי, רמב"ן ממעט עד כמה שניתן מלהשתמש בכלל זה ומעדיף להתמודד עם סדר הפרשיות כפי שהם בתורה שבידינו. ראה, למשל, מחלוקתם הידועה בפרק כד בספר שמות פרשת משפטים אם הטקסט המתואר שם אירע לפני או אחרי עשרת הדברות ומעמד הר סיני. ראה דברינו [אימתי אמרו נעשה ונשמע](#) בפרשת משפטים. אך כאן, טוען רמב"ן, הגדיל רש"י לעשות, בכך שהוא מדלג שתי פרשיות ומעביר את פרשת המתאוים שבאה אחרי המתאוננים וממקם אותה עוד לפני ויהי בנסוע הארון, וזו היא הפורענות הראשונה שנרמזת במילים "ויסעו מהר ה' ". אבל רמב"ן לא מוכן לקבל "הזזה" זו ופוסק שבפירוש רש"י "אין בזה טעם וריח".

ראשונה. והפסיק, שלא יהיו שלש פורעניות סמוכות זו לזו ונמצאו מוחזקים בפורענות. וקרא החטא "פורענות" אע"פ שלא אירע להם ממנו פורענות. ושמה אלמלא חטאם זה היה מכניסם לארץ מיד.¹⁸

מדרש הגדול במדבר פרשת בהעלותך פרק י פסוק לה – המקור לרמב"ן

ר' חייא אומר: הפרשה הזאת לא היתה ראויה להיכתב כאן אלא לאחר "ובנסוע המשכן" (במדבר א נא). ולמה נכתבה כאן? מפני שכתוב למעלה: "ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים" (שם י, לג) - לא אמר להן לנסוע אלא מהלך יום אחד ונסעו לעצמן מהלך שלשת ימים בורחים מהר סיני, מפני שעשו שם ארבעים יום היה נותן להן מצוות בכל יום. וכשאמר להם לנסוע משם הלכו מהלך שלושת ימים ביום אחד, כתינוק שיצא מבית תלמודו ורץ שלוש פסיעות כאחת.¹⁹

ספרי זוטא פיסקא י סימן לה – על פי משה

"ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' וכו' " - מלמד שהיו נוסעין על פי משה. כתוב: "ויהי בנסוע הארון ויאמר משה... ובנחה יאמר שובה ה' " ²⁰ וכתוב: "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו" (במדבר ט כג). וכי היאך אפשר לקיים כל הכתובים הללו? הא כיצד - בזמן שהיו נוסעין היה עמוד הענן נעקר ממקומו על פי המקום ולא היה לו רשות להלוך עד שיאמר לו משה. נמצאת מקיים "על פי ה' " ועל פי משה. משל למה הדבר דומה? למלך שאמר לעבדו: הריני ישן לי עד שתעירני משנתי. כך אמר הקב"ה: איני מהלך עד שתאמר לי לך.²¹

מסכת עבודה זרה דף כד עמוד ב – השירה במסע הארון

¹⁸ ההסבר שרמב"ן מציע לפורענות הראשונה שרמוזה בפסוק: "ויסעו מהר ה' " ולדברי רבי חמא ברבי חנינא בגמרא שבת לעיל שסרו מאחרי ה', הוא ע"י חיבור למדרש שאומר שנסעו מהר סיני בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר. ובאה פרשת "ויהי בנסוע הארון וחצצה בין הפורענות הראשונה והשנייה (המתאוננים) על מנת שלא יהיו שלוש פורענויות ברצף, שהרי לאחר המתאוננים באים המתאונים היא הפורענות השלישית. רמב"ן גם מתחבר למדרש ספרי במדבר פד לעיל על ההליכה לארץ שנגדעה בעקבות פורענויות אלה והוא מסכם: "ואלמלא חטאם זה היה מכניסם לארץ מיד". בכך נראה שזכינו לחידוש גדול! עפ"י מדרש ספרי ורמב"ן שורשי חטא המרגלים שבינו לא נכנס דור המדבר לארץ נעוצים בפורענויות שבפרשתנו. העיכוב ומניעת הכניסה המידית לארץ החלו כבר כאן. ראה הערה 15 לעיל.

¹⁹ המקור למוטיב "תינוק הבורח מבית הספר" מצוי בירושלמי תענית פרק ד הלכה ה': "ויהי בשנה השנית בהחדש השני בעשרים בחדש וגו' וכתוב ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים. ר' זכריה חתניה דר' לוי משל לאילין טלליא דמיתפגיי מן סיפרא ונפקין לון בספרי". מפרש פירוש פני משה: "כאותן התינוקות הפונים מבית הספר ויוצאין לכפרים לטיול ולשחוק כך היו פונים מן התורה ובו ביום נתאוו תאוה וכו' ". אבל מלשון רמב"ן "מצאו אותו באגדה" נראה שהיה לפניו מדרש (שאיננו לפנינו) ממנו שאב גם המדרש הגדול לעיל. כך גם באוצר המדרשים (אייזנשטיין) ויכולו עמוד 156 (שגם הוא אסופה מאוחרת): "ויסעו - שנסעו מהר סיני דרך שלשת ימים כתינוק היוצא מבית הספר שבורח והולך לו, כך היו בורחים מהר סיני דרך שלשת ימים לפי שלמדו הרבה תורה בסיני. - אמר הקב"ה נסמוך פורענות לפורענות? לא, אלא נפסוק פרשת ויהי בנסוע הארון". ראה איך הדברים מתחברים גם למדרש תנחומא פרשת נח שהבאנו בחג השבועות בדברינו [ויתיצבו בתחתית ההר](#), על התורה שבע"פ "שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול שהיא משולה לחושך" ועליה הייתה הכפיה הר כניגית. ראה גם דרשות ר"י אבן שועיב (ר' יהושע אבן שועיב, ספרד (1280-1340), תלמידו של הרשב"א וכן דורו וחברו של הריטב"א - דור או שניים אחרי רמב"ן) פרשת בהעלותך: "ויסעו מהר ה', שנסע לבם מהר ה' וחשבו להם שאם ישבו עוד בהר סיני, שמא ירבה להם השם תורה ומצות והם לא ידעו ולא הרגישו כי לטובתם היה, כמו שאמרו ז"ל רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות. והם היו כפויי טובה, וברחו כתלמיד הבורח מבית הספר, וזהו פורענות ראשונה, ולא פרסמו הכתוב כי היה זה במחשבתן לבד ולא ידע מחשבתן, אלא הקב"ה היודע מחשבות לבם והוא המגלה אותו לנו ולא נענשו עליו".

²⁰ גם בנסיעה ובקימה של הארון וגם במנוחה ובישיבה משה מעורב! הכיצד?

²¹ המלך הוא שנותן לעבד את הרשות והכח להעיר אותו משנתו. כך גם במדרש אגדה (בובר) במדבר פרק ט: "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו. לא שיאמר להם הקב"ה ליסע ולחנות, אלא שהיו מביטין בענן שעל המשכן, וביום העלות הענן מעל המשכן, היו יודעים רצונו של מקום שיסעו, ועת שישכון הענן היו יודעים שרצונו של מקום שיחנו: את משמרת ה' שמרו על פי ה' ביד משה. כיצד היו ביד משה? שבשעה שהיה רצונו של מקום שיסעו היה הענן נעלה מעל המשכן והיה מקופל ועומד ולא היה הולך עד שהיה משה אומר קומה ה' ויפוצו אויבך (במדבר י לה), וכשיבוא לחנות כמו כן היה הענן מקופל ועומד ולא היה מכסה המשכן, עד שהיה משה רבנו אומר שובה ה' רבבות אלפי ישראל (שם), וזהו שאמר ויהי בנסוע הארון וגו', ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל, לכך נאמר על פי ה' ביד משה". אך במדרשים רבים אחרים מודגש הרבה יותר הכח שניתן למשה כמי שכביכול מקים את הקב"ה ומושיב אותו כרצונו. ראה פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) נספחים א וכן הוא במדרש ילמדנו (מאן) ילקוט תלמוד תורה - פרשת בהעלותך (דף מ"ג, ע"ב): "מאי דכתיב משה איש האלהים? א"ר יוחנן: אישה יקימנו ואישה יפירנו. אישה יקימנו - ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה'. ואישה יפירנו - ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל - אמר: איני זז מכאן עד שתעשה האלפים רבבות". ובמדרש פתרון תורה פרשת האזינו עמוד 319: "ותחסרהו מעט מאלהים תמשילהו במעשה ידך - אמר להם הקב"ה: לא כן עבדי משה - בשעה שהוא אומר לי קום אני אקום, שנאמר: ויהי בנסוע הארון. ובשעה שהוא אומר לי שב, אני יושב, שנאמר: ובנחה יאמר. כיון ששמעו כן מלאכי השרת מפי הגבורה, ענו ואמרו ה' אדינו מה אדיר שמך בכל הארץ".

"וישרנה הפרות בדרך על דרך בית שמש וגו' " (שמואל א' ו' 22) - מאי וישרנה? אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר: שאמרו שירה; ורב זוטרא בר טוביה אמר רב: שישרו פניהם כנגד ארון ואמרו שירה. 23 ומאי שירה אמרו? א"ר יוחנן משום ר' מאיר: "אז ישיר משה ובני ישראל" (שמות טו). ור' יוחנן דידיה אמר: "ואמרתם ביום ההוא הודו לה' קראו בשמו" (ישעיהו יב). ור' שמעון בן לקיש אמר: מזמורא יתמא, "מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו" (תהלים צח). 24 ר' אלעזר אמר: "ה' מלך ירגזו עמים" (תהלים צט). ר' שמואל בר נחמני אמר: "ה' מלך גאות לבש" (תהלים צג). ר' יצחק נפחא אמר: רוני רוני השיטה התנופפי ברוב הדרך המחושקת בריקמי זהב המהוללה בדביר ארמון ומפוארה בעדי עדיים. 25 רב אשי מתני לה להא דר' יצחק אהא: "ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' וכו' ". ישראל מאי אמרו? אמר ר' יצחק: רוני רוני השיטה וכו'. 26

ילקוט שמעוני תורה פרשת בהעלותך רמז תשכט – אל לארון להתרחק מהמחנות

"ויהי בנסוע הארון" - מה עסקו של ארון הזה? אלא שהיו לוחות הברית נתונות בתוכו והשכינה דרה בתוכו, שכן הוא אומר: "הנה ארון הברית אדון כל הארץ וגו' " (יהושע ג יא), וכן הוא אומר: "ה' אלהיך הוא עובר לפניך" (דברים לא ג). אמר רבי אלעזר בן פדת בשם רבי יוסי בן זמרא: כשהיו ישראל נוסעין היה הארון מקדים לפנייהם והיו שני ניצוצות של אש יוצאות מתוך בדי ארון והיו שורפין לפנייהן את הנחשים ואת העקרבים והורג שונאיהם של ישראל. משל למה הדבר דומה? למלך שהיה מהלך עם מטרונא והיה מקדים לפנייה בשביל השונאין והיה הורגן. כיון שהיה איפרכוס רואה אותו, היה צווח למלך: למה אתה מניח למטרונא? המתן לה מעט, עמוד עד שתבוא אצלך. כך הארון היה מקדים לפני ישראל. כיון שהיה משה רואה היה אומר: מה אתה מניח את ישראל המתן לה מעט שנאמר: "ויאמר משה קומה ה' ". 27

שם – עוד על כוחו וחלקו של משה

זה שאמר הכתוב: "צדיק מושל יראת אלהים", אתה מוצא הרבה דברים שגזר משה על האלהים וקיים גזרתו, שנאמר: "כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים", והקב"ה לא אמר לו אלא: "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה, וכתוב: "ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור". 28 וכתוב: "השמים מספרים כבוד אל", וכן: "מכנף הארץ זמירות שמענו" שהן מקלסין להקב"ה. עמד ושתקן שנאמר: "האזינו השמים". ראה מה כוחו של משה גדול. עליו הכתוב אומר: "גבורי כח עושי דברו". משל למה הדבר דומה? לארי שהיה רועש בקינוגיא והיה כל העולם רועש. והיה אחד מתקרב אצלו ומאכילו ומשקהו מעמידו ומרביצו. 29 והיו הכל מסתכלין בארי ואומר זה

²² כאשר הפלשתים משלחים את ארון הברית ששבו במלחמה, לחזור לישראל, לאחר שהיכה בהם. ראה בשמואל שם ובדברינו [גלגוליו של ארון הברית](#) בפרשה זו. ראה גם [פרץ בעוזא](#) בהפטרות שבת פרשת שמיני, מסע הארון חזרה לישראל.

²³ הפרות שהיו לפני העגלה שעליה הארון ומושכות אותה קדימה, הפנו את ראשם כלפי הארון, בדרך כבוד והיו מהלכות בעצם אחורה. וכך היו גם הלוחים נושאי הארון הקדמיים הולכים. ראה במדבר רבה ה. ח. ומכאן מקור למונהג לצאת כך מבית הכנסת.

²⁴ פרק צח בתהלים, שאנו אומרים בקבלת שבת, נקרא מזמור יתום, משום שהמילה "מזמור" עומדת בפני עצמה ולא מוזכר בו שם אומרו או שם אירועו, כגון: מזמור לדוד, לבני קרח מזמור, מזמור שיר חנוכת הבית וכו'. ראה רש"י ותוספות בגמרא שם.

²⁵ השירה שר' יצחק נפחא מצינו (שאמרו הפרות כשנשא את העגלה עם ארון הברית עליה) איננה פסוק בתנ"ך, אלא פיוט שר' יצחק נפחא כנראה חיבר או שקיבל ממישהו והוא מצינו אותו במקום פסוק מהמקרא. וזה מהפיוטים הנדירים שהשתמרו בתלמוד. ראה גם פיוטי הספרים בסוף מסכת מועד קטן (דף כה ובהמשך), כגון: "אם בארזים נפלה שלהבת - מה יעשו איזובי קיר, לויתן בחכה הועלה - מה יעשו דגי רקק, בנחל שוטף נפלה חכה - מה יעשו מי גבים".

²⁶ אימתי אמרו את הפיוט היפה של ר' יצחק נפחא, אומר רב אשי, עוד בזמן מסע הארון במדבר. במסע הדגלים המפואר והמסודר לקראת הכניסה לארץ ישראל! כך או כך, מדרש זה יוצר הקבלה קשה בין "ויהי בנסוע" הארון של תחילת ספר במדבר, מסע הדגלים לקראת הכניסה לארץ ובין מסע הארון בחזרתו לארץ יהודה לאחר שנשבה במלחמה וגלה לארץ פלשתים. שם, הלוחים שומרי משמרת הקודש בכתף ישאו. וכאן, פרות מושכות בעגלה והן שאומרות שירה. וכבר הרחבנו כאמור בפרשה זו בגיליון נפרד [במסע הארון וגלגוליו לאורך הדורות](#) עד שנגנז בימי יאשיהו (ראה גם דברינו [תחנתו האחרונה של הארון](#)).

²⁷ מדרש נאה זה מקפל בתוכו בעיה גדולה, היכן בדיוק היה הארון במסע הדגלים? בתווך, בין המחנות, מוגן ומוקף מכל צדדיו בצבאות ישראל, או הולך קדימה לפני כל המחנות (סיירת הארון), עד כדי מהלך שלושה ימים קדימה! ראה ספר יהושע שהארון עובר ללכת לפני המחנה בכניסה לארץ (דברינו [הפטרות חלופיות לשביעי של פסח](#)). מרוב שהארנו במדרשים אחרים לא נותר בידינו זמן ומקום לבאר עניין זה ובע"ה נשלים בפעם האחרת (נגענו בו באופן חלקי בדברינו [שני ארונות היו](#) בפרשת עקב). בין כך ובין כך, עוסקי בנסתרות ובמשמעויות הפנימיות של המדרש, יכולים להתגדר כאן ברעיון שהארון הפלאי "הנושא את נושאי" רץ קדימה ומתנתק ממרכז העם (האליטה המלמדנית?) וצריך איש כמשה לעמוד בתווך ולהתריע (גם לצווח) על הפער הזה.

²⁸ הקב"ה לא קבע מועד מדויק ומשה "כפה" כביכול על הקב"ה להביא את מכת בכורות בחצות הלילה.

²⁹ קינוגיא זו היא, כך נראה, "קינוגין" שבמדרש ויקרא רבה יג ג: "בהמות ולויתן הם קינוגין של צדיקים לעתיד לבוא. וכל מי שלא ראה קינוגין של אומות העולם בעולם הזה, זוכה לראותם לעולם הבא". ושם מפרשים שקינוגין הם ציד או התגוששות החיות בזירה. היינו

לזה: ראה כוחו של ארי זה מה קשה הוא ומה משובח. אמר להם פקח אחד: אל תקלסו לארי, אלא קשה מה כוחו של שושבינו, היאך הוא מעמידו ומרביצו, כך הקב"ה נקרא ארי שנאמר: "אריה שאג מי לא יירא", והכל אומרים: ראו כמה קשה כחו שנאמר: "קול ה' בכח קול ה' בהדר". והכל מתיראין ומשה נכנס אצלו, שנאמר: "ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים". וכן מעמידו ומרביצו, שנאמר: "ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ", הוי: "צדיק מושל ביראת אלהים".³⁰

שם – עוד על התינוק שבורח

דבר אחר: פרשה זו לא היתה ראויה להיכתב כאן. ולמה נכתבה כאן? לפי שהכתוב: "ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים" לא אמר להם לישראל אלא מהלך יום אחד ונסעו על פי עצמן מהלך שלשה ימים. בורחין מהר סיני מפני שעשו שם שנה פחות אחד עשר יום והיה נותן להם מצות בכל יום. כשאמר משה ליסע משם מסע יום אחד, הלכו מהלך שלשה ימים ולילה אחד, כתינוק שיוצא מבית הספר ורץ. אעפ"כ לא עזבן הקב"ה, אלא וארון ברית ה' נוסע לפניו. והיה קשה לפני הקב"ה שעשו כך. אמר הקב"ה: נכתוב צרה אחר צרה? לאו! אלא נכתוב פרשה של כבוד ביניהם, לכך נכתב: "ויהי בנסוע הארון".³¹

שם – הארון שהזדעזע

דבר אחר: בנסוע הארון, בשעה שהיה הקב"ה מבקש שיסעו היה הארון מזעזע עצמו, ויש אומרים היה תולה עצמו. בקש משה להודיע לישראל שהשכינה עמם, לפי שאמר לו הקב"ה: "הנה אנכי שולח מלאך לפניך וגו' הישמר מפניו", אמר משה: "אם אין פניך הולכים, אל תעלנו מזה". אמר לו: "פני ילכו". בא משה אמר לישראל: עמדו סעו, הרי השכינה בארון. אמרו ליה: אין אנו מאמינים. אמר: "קומה ה' " - והארון מזדעזע לכך היו מאמינים.³²

שבת שלום

מחלקי המים

מים אחרונים: המוטיב של תינוק הבורח מבית הספר מצוי כפי שראינו בלא מעט מדרשים³³ ואפשר לחשוב אם זו אמירה של לקח ומוסר אשר מופנית מהדרשן אל הציבור הכללי היושב לפניו כתוכחה עקיפה על קוצר רוח מדברי תורה ומקיום המצוות (של דור המדבר כמשל ועם קריצה לקהל השומעים), או שמא זו אמירה 'רצינית יותר' שמכוונת פנימה אל חוג תלמידי החכמים המתקנים תקנות, מוסיפים סייגים, מצוות דרבנן וכו', ובאה דרשה זו ומזכירה להם שיש 'קהל בחוץ' ואם הם באמת מצפים שהציבור הרחב יקיים את כל תקנותיהם, יש להם לשקול היטב את צעדיהם ולהימנע מגזירות ותקנות שרוב הציבור לא יכול לקבל על עצמו. ראה דברינו [עשו סייג לתורה](#) ובו גם סייגים לסייגים.

שכל מי שלא הלך למחזות ולשעשועים של רומא, זוכה לאכול מסעודת הצדיקים לעולם הבא (ראה תיאור סעודה זו גם בגמרא בבא בתרא עה ע"א). וכאן נראה שמדובר באריה שהיו משלחים בזירה מול אנשים.

³⁰ ובדומה למדרש ספרי זוטא שראינו לעיל על העבד שמעיר את המלך. וכן הוא במדרשים רבים ברוח זו על הפסוק באיוב כב כח: "ותגזר אומר ויקם לך ועל דרךך נגה אור", שהצדיק כביכול גוזר על הקב"ה. ומה אמר משה? ראה פירוש רס"ג: "היה הנהוג שבנסוע הארון היה משה אומר: היה נא ה' בעזרנו ובניצחוננו" ועל הפסוק: "שובה ה' רבבות אלפי ישראל, הוא מוסיף: "השיבה ה' שכינתך אל רבבות". ולא ברור מדוע ראה רס"ג צורך להוסיף דברים בפי משה אחרי מה שכתוב בפשיטות במקרא עצמו.

³¹ הנה עוד מדרש שאולי משמר את המדרש שרמב"ן ציטט לעיל על התינוק שבורח מבית הספר. וכבר עמדנו מספר פעמים על ההקבלה הניגודית בין מסע הארון המפואר בפרשתנו ובין גלגוליו הקשים מאוחר יותר, בעת שנשבה ע"י הפלשתים, למשל. וגם ציינו, בעקבות פירוש דעת מקרא, את הניגוד בספר במדבר עצמו בין מסע הדגלים ומניית עם ישראל בפרשות במדבר ונשא ובין מרי עם ישראל בהמשך הספר, בפרט פרשות בהעלותך, שלח לך, קרח, חוקת ובלק (הזנות בשיטים). עניין זה, של החיפוש אחרי הפורענות הראשונה, התינוק הבורח מבית הספר, אולי יכול לרכך במידת מה, בכך שגם המסעות בתחילת ספר במדבר, כבר הן היו "נגועות". האם יש בכך נחמה פורתא?

³² ראה דברינו [הנה אנכי שולח מלאך לפניך](#) בפרשת משפטים. וממשה לדוד, ראה בראשית רבה עה א: "ר' פנחס אמר: חמישה פעמים דוד מקים להקב"ה בספר תהלים: קומה ה' הושיעני אלהי (תהלים יז ג), קומה ה' באפק (שם ז), קומה ה' אל נשא ידך אל תשכח (שם י), קומה ה' אל יעזז אנוש (שם ט), קומה ה' קדמה פניו (שם יז), אמר לו הקב"ה: דוד בני, אפילו את מקימי כמה פעמים איני קם. ואימתי אני קם? לכשתראה עניים נשדדים ואביונים נאנקים, הדא הוא דכתיב: משד עניים מאנקת אביונים עתה אקום יאמר ה' (תהלים יב ו).

³³ ברובם מדרשים מאוחרים שכנראה לא ראו את הירושלמי תענית שהבאנו לעיל ומשמרים מדרשים קדומים אחרים.